

Ontdek historisch Bakel in 4 wandelingen

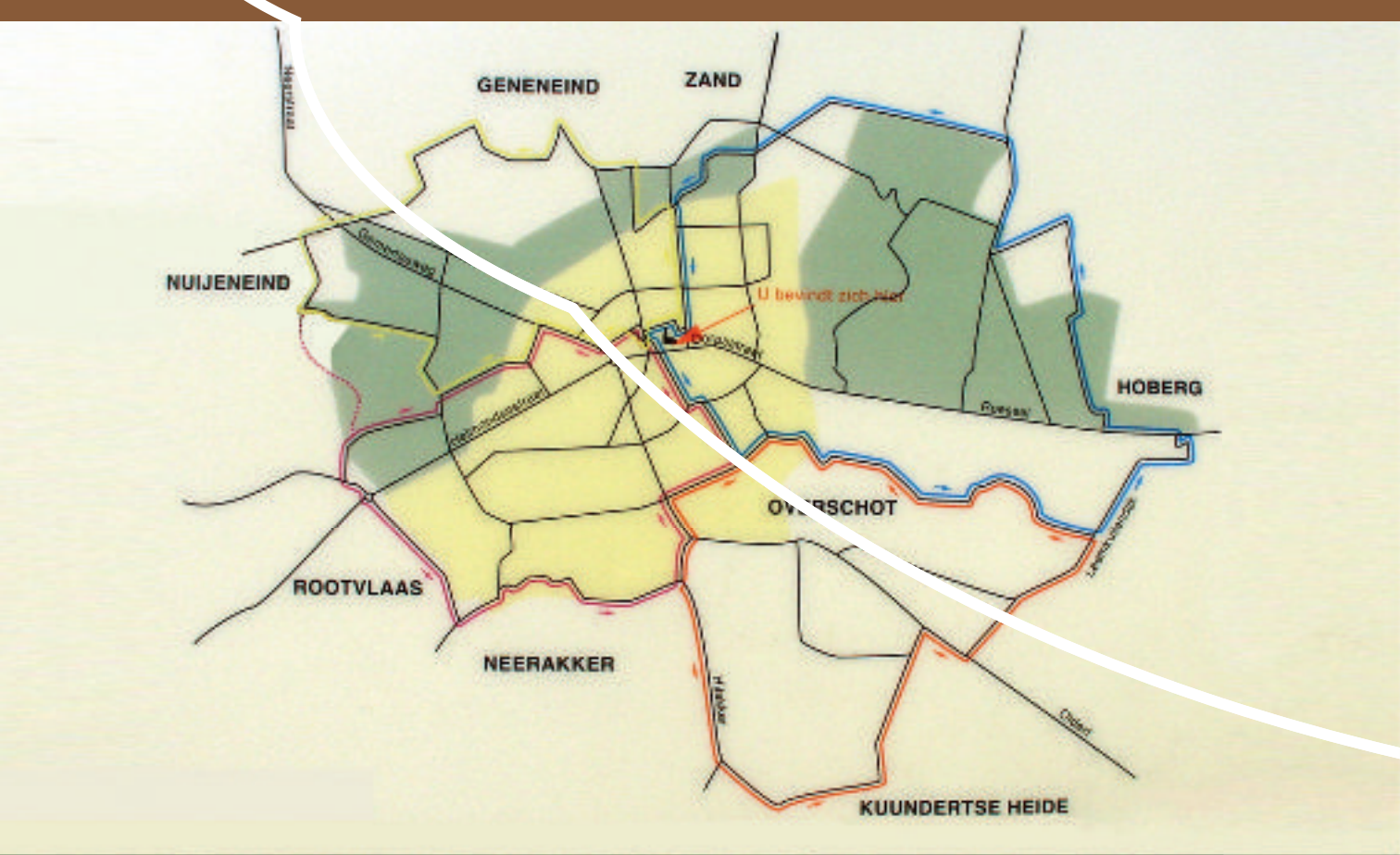
GEMERT-BAKEL

heerlijckhistorisch

Willibrordus waakt over de graven

Varen op de kerkhofmuur

De kerkhof-Willibrordus stond vroeger op de kerk

Zo'n 10 jaar geleden zijn 4 wandelroutes uitgezet door Dorpsoverleg Bakel. Er is echter nooit een beschrijving van gemaakt. Het initiatief om dit alsnog te doen komt van de VVV van onze gemeente en past toevallig naadloos in de viering van Bakel1300, aangezien deze routes de historisch belangrijkste plekken en plekjes van Bakel aandoen.

Het uitgangspunt bij de ontwikkeling was: rustige wandelroutes op zoveel mogelijk onverharde wegen, waarbij zoveel mogelijk monumenten, landschappelijke zaken en andere bijzonderheden gepasseerd worden. En uiteraard gaan de routes langs het mooiste natuurschoon.

Niet alles kon via deze wandelroutes 'aaneengeregen' worden. Voor het centrum van Bakel willen wij daarom nog verwijzen naar de brochure "Historische Ommegang Bakel" van Lambert van de Kerkhof, verkrijgbaar bij de VVV.

De 4 routes zijn te herkennen aan de kleur van de bebording. Een overzichtbord van de routes staat in het centrum van Bakel naast de telefooncel bij de kerk.

- Gele route** 4,1 km (noord-westelijk rondom de kern van Bakel)
- Paarse route** 3,7 km (zuid-westelijk)
- Rode route** 5,4 km (zuid-oostelijk)
- Blauwe route** 6,2 km (noord-oostelijk)

De routes beginnen allemaal bij de kerk van Bakel en gaan van daaruit naar het buitengebied. De routes samen vormen een ring rondom de kom van Bakel. De "spaken" die vanuit het centrum naar buiten lopen worden steeds dubbel gebruikt: heenweg voor de ene route en terugweg voor de naastgelegen route.

Later zijn deze wandelroutes opgenomen in het wandelroutenetwerk Gemert-Bakel. Helaas is daarvoor een andere kleur bebording gebruikt (uitsluitend geel op groen) dan de oorspronkelijke "Bakelse" kleuren, hetgeen tot verwarring kan leiden. Bovendien wordt de Bakelse route alleen "tegen de klok in" bewijzerd, terwijl de gemeentelijke route in beide richtingen paaltjes, bordjes of stickers heeft.

De routebeschrijvingen in dit boekje gaan er van uit dat u de routes "tegen de klok in" loopt.

GEMERT-BAKEL

heerlijckhistorisch

Gele route (noord-westen van Bakel) 4,1 km

Start bij de telefooncel nabij de kerk in noordelijke richting. Met een passeren we al de **dorpspomp**, die overigens niet zo oud is als hij er uit ziet. Hij is geschonken door de N.C.B. Bakel in 1996. Er is vroeger daar in de buurt wel een put geweest.

Vervolgens komen we langs het belangrijkste monument van Bakel: De **Sint Willibrordus Kerk**. Rond het jaar 700 stond er in Bakel al een houten kerk, deze werd omstreeks 1100 vervangen door een stenen kerk in Romaanse stijl, maar de huidige kerk stamt uit het begin van de 16e eeuw. Hij is sindsdien echter nog meerdere malen ingrijpend vernieuwd en verbouwd, voor het laatst in 1910. Voor meer informatie verwijzen wij naar de VVV-brochure "Historische Ommegang Bakel". U kunt onder de toren een kijkje nemen in de Stille Kapel. Via de glazen deuren kunt u ook het interieur van de kerk bewonderen. Het oudste artefact in de kerk is een 15e eeuwse ijzeren tabernakelkastje, welk in de linkermuur van het priesterkoor te vinden is. Er is een boekje gemaakt over allerlei bijzonderheden die te zien zijn in de kerk, in de stiltekapel ligt een brochure hierover.

Buiten meteen links naast de hoofdingang van de kerk ziet u de **kerkhofmuur**. Deze is, evenals de kerk, voorzien van een blauw-

wit schildje, hetgeen betekent dat het een Rijksmonument is. In de muur is een hardsteen met het bouwjaar 1833 opgenomen. Op de muur groeit o.a. het plantje *Corydalis lutea*, een beschermde muurvaren soort.

Op het kerkhof zelf staan ook twee monumenten. Op de Calvarieberg staan **3 gietijzeren beelden**, voorstellende Maria, Johannes en Christus. Volgens de gegevens van Rijksmonumenten is deze groep in 1854 gemaakt. Helemaal achter op het kerkhof staat een groot **Willibordusbeeld** (1862). Dit beeld stond eerst boven de ingang van de kerk, maar is in 1890 verplaatst naar het kerkhof.

De route gaat rechtsaf langs de kerkhofmuur: het Gildepad. Aan de linkerkant staat een gebouw dat in de loop der tijden verschillende functies heeft gehad. Het is in 1830 gebouwd als 2-klassige **school**. Later is er nog een meesterswoning aan vast gebouwd. Bij museum De Tolbrug is nog een primitieve WC-pot te zien, afkomstig uit deze school. Na de bouw van nieuwe scholen heeft dit gebouw nog gefunctioneerd als huishoudschool, gevangenis, brandweergarage, repetitieruimte en opslagruimte voor de kerk. Het voorlaatste gebruik was als kosterwoning. Het achterste stuk van de gevel is helaas niet in stijl hersteld, maar van binnen ziet het er wel nog origineel uit. Er zitten

Willibrordusputje

Spant met gewelfboog in het schooltje van 1830

Calvarieberg

bijzondere spanten in en te zien is dat er een tonvormig gewelf heeft gehangen. Momenteel biedt het gebouw onderdak aan de Heemkamer van de Heemkundekring, de **Schutskamer** van het Willibrordusgilde en een tentoonstellingsruimte van **Musis Sacrum**. Boven de deur van de laatste prijkt nog de boog van het Muziekhofke. Deze hing vroeger boven de toegangspoort van een prachtig aangelegd parkje met muziekkiosk, waar veel dorpsse festiviteiten plaats vonden. Daar is nu een woonwijkje: een zijstraat van de Van de Poelstraat.

Direct na de Schutskamer staat de **St. Willibrordusput**. Deze is in 2004 door het Sint Willibrordusgilde geschonken aan de Bakelse gemeenschap. Het beeldje op het kapelletje is gemaakt door Toon Grassens. Van Willibrordus is bekend dat hij het katholieke geloof heeft gebracht in Bakel en om te dopen was uiteraard water nodig.

De route gaat verder langs de kerkhofmuur. Een bijzonderheid over de rij **beuken** aan de linkerkant. Deze zijn in 1980 geplant, nadat de forse oude beuken die hier eerst stonden door de grote droogte in 1976 gestorven waren. Die vorige beuken waren ontstaan uit uitgeschoten struiken van een heg, die de omheining van het kerkhof vormde voordat de kerkhofmuur gebouwd werd. Op oude foto's is dit nog te zien.

Bij het einde van het kerkhof rechtsaf de hoek om. Na 20 m staat in de hoek, half verborgen tussen het struikgewas, de **oude Mariagrot**. Vroeger was hier de kloostertuin van de zusters Franciscanessen. Het klooster stond aan de Dorpsstraat, waar nu het parkeerterrein is naast de kerk. Deze grot is de enige overgebleven tastbare herinnering aan de zusters. In 2003 zijn er plannen geweest om deze grot te verplaatsen naar een beter zichtbare plek op gemeentegrond, doch men durfde dit niet aan vanwege gevaar voor verzakken of instorten van de kerkhofmuur. Uiteindelijk heeft men toen besloten een **nieuwe Mariakapel** te bouwen (2004). Deze staat aan de Julianastraat. Als u bij het einde van het Gildepad 20 m naar rechts loopt kunt u hem zien.

Komend vanuit het Gildepad, meteen naar links, staat op Julianastraat 9 een **wevershuisje**. Dit is een gemeentelijk monument. Er hebben uiteraard meerdere wevershuisjes gestaan in Bakel. Omstreeks 1995 is het voorlaatste, gelegen aan de Kerkstedriesen, afgebroken.

We volgen nu de Julianastraat naar het noorden. Deze straat heette vroeger, toen het nog een zandweg was, de Kerk-schesteeg en liep via de bossen van de Zandse Berg door tot de weg Zand. Het laatste stukje, door het bos, is nog steeds intact als zandweg.

Oude Mariagrot

Wevershuisje Julianastraat

Vogelkijkpad "De Mirre"

U kunt net voor het bos kiezen uit 2 routes: linksaf langs de bosrand, deze gaat o.a. langs het **jeugdhuis** en is een langere boswandeling, of rechtdoor via de vroegere Kerkschesteeg. Via beide routes komt u op het Zand uit. Als u via laatstgenoemde wandelt, komt u uit op de plek waar vroeger de echte **Zandse Berg** lag. Bij het kruispunt met de weg Zand is aan de rechterkant een ruigte, die ongeveer 2 m lager ligt dan het naastliggende weiland. Hier lag de Zandse Berg, die 14 m hoger was dan de naastgelegen akkers. In 1953 is deze heuvel afgegraven en gebruikt voor de aanleg van de weg Bakel - Deurne. De heuvel uiterst oostelijk in het bos wordt sindsdien de Zandse Berg genoemd. Deze stuifzand heuvel is onderdeel van een barchaan (sikkelduin), die de noordzijde van Bakel omarmt. Deze is ontstaan in de ijstijd, zo'n 12.000 jaar geleden. Dit soort landschapsverschijnsel komt in Nederland zeer weinig voor. In het boekje "Het land van Gemert-Bakel in twee aardkundige fietsroutes", verkrijgbaar bij de VVV, kunt u hier meer over lezen.

Ga linksaf de weg Zand op. U komt langs het voetbalveld van **Bavos** en **sporthal 't Zand**.

Op de driesprong met de Bernhardstraat en het Geneneind gaat u rechtsaf. Meteen na het kruispunt is rechts de locatie van **Bijenvereniging De Klaverbloem**. Zij hebben regelmatig open dagen, waarop u de bijenkorven en andere bijzonderheden kunt

bekijken. Nog iets verder aan de rechterkant staat de boerderij waarin het **IVN** gehuisvest is. Na deze boerderij de sportvelden van **hockeyclub HOB**, **tennisvereniging De Sprenk** en **Jeu de Boulesclub Du-tjut**. Verborgen achter de IVN-boerderij, staat een prachtig **boerderijtje** uit omstreeks 1900, dat op de gemeentelijke monumentenlijst staat.

90 m na de IVN boerderij gaat u linksaf de zandweg in. Hier begint **Vogelkijkpad De Mirre**. Het IVN heeft hier allerlei typen nestkasten opgehangen met uitleg voor welke vogels deze bedoeld zijn. Aan het begin is een kastje waarin folders met uitleg. U wordt verzocht deze folders aan het einde van het 400 m lange pad weer terug te leggen in een ander kastje. Het pad biedt een prachtig uitzicht op de bolle akkers aan de noordzijde van Bakel. Vroeger liepen over deze akkers ook enkele kerkepaden. In de bossen waar u op uit kijkt zijn deze nog terug te vinden.

Het pad komt weer terug op het Geneneind. Ga linksaf. Na 50 m komt u langs een prachtig gerestaureerde **boerderij** uit 1846. De muurankers geven echter het jaar 1758 aan. Dat is het bouwjaar van de boerderij die hier vroeger stond, op de fundering waarvan deze boerderij gebouwd is.

Bijenvereniging De Klaverbloem

Boerderij Geneneind 18

Holle weg

Ongeveer 100 m na deze boerderij gaan we linksaf het wandel- fietspad op. Na nog eens 100 m maakt dit pad een scherpe bocht naar rechts. Hier begint de **holle weg**. Op zandgronden zijn deze zeldzaam, deze holle weg is de enige die nog overgebleven is in Brabant. Het ontstaan heeft ervan heeft alles te maken met de landbouw van vroeger. Eeuwenlang zijn de oude akkers bemest met alles wat de boeren in de omgeving konden vinden. Heide en ander groen werd afgeplagd en samen met stalmest op de akkers gelegd. Deze werden daardoor steeds hoger, waardoor **bolle akkers** gevormd werden. Van de wegen daarentegen werden grasplaggen weggehaald, waardoor deze steeds lager kwamen liggen. De ontstane geulen werden bovendien ook nog uitgespoeld door regenwater. Vaak zijn de geulen weer overstoven door zand, doch als hakhout op de randen staat, houden deze de steile randen vast. De hakhoutstruiken zijn hier inmiddels uitgegroeid tot grote bomen.

Op het einde van de holle weg kruist een zandweg het pad. Dit zou vroeger de hoofdweg naar Gemert geweest zijn. In de tijd van Napoleon was dit kennelijk al anders, want op een kaart uit die tijd staat aangegeven dat dit de "**Petit Chemin de Ghemert**" is, de Kleine Weg naar Gemert dus, en de asfaltweg van nu was aangeduid als "Grand Chemin de Ghemert", de Grote Weg naar Gemert. Deze laatste weg is in 1881 verhard.

We steken de huidige Gemertseweg over naar het Nuijeneind. Aan de linkerkant zien we een prachtig **bolle akker complex**. De bolle akkers van Bakel behoren tot de mooiste van Nederland. Aan de linkerkant van de weg staat een informatiebord over het ontstaan hiervan.

Na 100 m vanaf de Gemertseweg linksaf de zandweg in. Dit is een zeer bijzondere weg, want deze bestond al in de middeleeuwen en was de **route van Roermond naar Empel** (bij Den Bosch). Tot ca.1960 liep deze zandweg door aan de overkant van het Nuijeneind en kwam uit in de bocht van de Neerstraat die u in de verte ziet. Aan de ligging van boerderij Neerstraat 1 (gemeentelijk monument!) is nog te zien dat die langs deze weg lag. De route die we hier zien dateert uit 1400 à 1500, maar in feite bestond hij al veel langer. Hij staat zelfs bekend als de prehistorische route Empel-Roermond. Door ontginningen en overstuiven is de route vaak verlegd. Het is een leuk gevoel om je wandelend over de hoge bolle akkers weer even in de middeleeuwen te wanen.

De middeleeuwse weg ging verder naar het noorden via de Neerstraat en Kivitsbraak. Ter hoogte van de Hemelsbleekweg gaat hij linksaf (eigenlijk rechtdoor) het bos in en heet daar Oude Bakelsedijk. Hij gaat verder als de Oudestraat in Gemert, hetgeen herinnert aan de naam Alde Strate, zoals de route in

Prehistorische route Empel-Roermond

Bolle akkers Nuijeneind

Kerkepad vanaf Nuijeneind

St. Willibrordus molen

Plattegrond boothuis nabij molen

Bijzondere beuk

Het Parochiehuis

een geschrift uit 1326 genoemd werd. In zuidelijke richting ging de route waarschijnlijk via de plek waar nu rotonde Benthem ligt, vervolgens over de bolle akkers tussen De Schouw en Hillakker, en dan via Molenhof en Bruggen richting Meyel, waar de enige doorgang was door het natte Peelgebied.

Na enkele minuten lopen vanaf het Nuijeneind komt u bij een bos. Na 50 m is een pad links het bos in. Ook dit is een zeer oud pad: het **kerkepad** vanaf buurtschap het Nuijeneind. U kunt zien dat het pad hol is uitgesleten door het eeuwenlange gebruik. De gele route gaat via dit kerkepad. U kunt echter ook recht door de middeleeuwse weg blijven volgen, u komt dan op de wandelroute zuid-west Bakel, die is aangeduid met paarse bordjes. Het kerkepad ging vroeger in rechte lijn richting molen en daarna kerk. Van het pad is nu nog 400 m intact. Het Kerkepad steekt de weg De Buytencamp over en eindigt bij de weg Hoekendaal.

Bij de weg Hoekendaal gaat u rechtsaf. De hele wijk wordt overigens **Hoekendaal** genoemd. Deze wijk is een woonbos, er gelden hier allerlei voorschriften om het bosachtige karakter te bewaren. Volgens het beeldkwaliteitplan mogen de wegen hier niet verhard worden, het moeten zandwegen blijven. Het karakter moet open blijven, men mag geen tuinmuren of dichte schuttingen plaatsen. De kleur van hekken moet gedekt zijn, wit is bijvoorbeeld niet toegestaan.

Na 180 m linksaf de zandweg "Achter de Molen" in, na 200 m komt u bij het molenveldje. Maak even een zijsprongetje van de gele route door direct na de huizen rechtsaf het smalle voetpad in te gaan. U ziet dan een bord met uitleg over de **archeologische opgravingen** die hier gedaan zijn in 2002, voordat de wijk Hoekendaalse Velden gebouwd werd. In de bestrating zijn met hardsteen plattegronden van een aantal gebouwen die toen gevonden zijn weergegeven. Van de 9e tot de 12e eeuw was hier een gehuchtje. Er zijn sporen van 10 boerderijen plus bijgebouwtjes en 5 putten gevonden. Tevens enkele prehistorische vondsten van vuursteen.

Sint Willibrordus molen (rijksmonument). Dit type heet standaard molen. De molen staat namelijk op een standaard, waarop het hele bovendeel, de kast genaamd, kan draaien. De standaard is echter niet te zien omdat er een muur omheen gebouwd is. De kast plus de wieken wegen 35,5 ton. Het is niet helemaal duidelijk wanneer de molen gebouwd is, men vermoedt 1586. Er zijn jaartallen aangetroffen van 1606 en 1752. In 1893 is hij 50 m naar het westen verplaatst. Een stuk fundament van waar hij eerst stond is nog te zien. De wieken zijn van bouwjaar 1889, zij hebben vroeger op een watergemaal in het westen van het land dienst gedaan. In de loop der jaren hebben diverse restauraties plaats gevonden. De laatste is van 2014: van de ijzeren roeden van de wieken zijn alle doorgeroeste platen vervangen en opnieuw geklonken. Ook de hekken en alle houtwerk op de wieken zijn vernieuwd. Een bijzonderheid is dat de wieken van deze molen met 26,60 m de langste zijn van alle standerdmolens in Nederland. Leuk is de klok die boven onder de luikap geschilderd is. Hij staat op 10:30 uur, dat zou de vaste tijd voor het borreltje voor de molenaar geweest zijn. In 2006 zijn veel bomen rondom de molen gekapt of drastisch gesnoeid omdat deze te veel wind tegen hielden. Om dezelfde reden mochten de daken van de huizen in de naastgelegen nieuwe wijk niet te hoog worden. Naast de molen een informatiebord met bijzonderheden over de molen.

Direct na de molen gaat u linksaf richting Gemertseweg, daar rechtsaf het fietspad volgen. Na 150 m staat u bij het **Parochie-huis** (rijksmonument). Het is gebouwd in 1934, maar heeft een oudere uitstraling omdat het toen al in historiserende trant (Delftse School) gebouwd is. Toen heette het patronaatsgebouw, nu gemeenschapshuis, maar de functie is in al die jaren in feite hetzelfde gebleven: theater, ontmoetings- en vergadercentrum. Omstreeks 1978 is er een houten verdiepingsvloer gelegd boven in de grote zaal. Het gebouw kwam er daardoor wat onbeholpen uit te zien. In 1997 is het gebouw opnieuw intern verbouwd, waarbij de tussenvloer weer verwijderd is en het gebouw gemoderniseerd is, echter zonder afbreuk te doen aan de historische

waarde. Er is tevens een aanbouw gemaakt ten behoeve van horeca voorzieningen. Het torentje op het voorgebouw is toen ook terug gekomen. De indrukwekkende spanten zijn echter aan het zicht onttrokken door een plafond. De beeldhouwer Toon Grassens heeft een replica gemaakt van het Willibrordusbeeld op de rechterhoek van de voorgevel, omdat dit wat sleets was geraakt. Het oude beeld staat nu binnen in het ingangsportaal.

30 m naar rechts van het Parochiehuis ziet u het **Heilig Hart beeld**, geplaatst te midden van een boerengesin. Dit beeld is in 1934 geschonken door de parochianen ter gelegenheid van het 40-jarig priesterjubileum van pastoor Van Zeeland. Deze beeldengroep is al diverse malen verhuisd. Oorspronkelijk stond het op een prominente plaats in het dorp: bij het kruispunt Wilbertsplein - Dorpsstraat - Van de Poelstraat, ongeveer waar nu het vogelbeeldje van het IVN staat. Toen daar winkels gebouwd werden is het verhuisd naar de achterkant van de pastorietain. In 1997 heeft men besloten om het beeld toch weer wat meer in het zicht te plaatsen, dus op de plek waar het nu staat. De beeldengroep is een gemeentelijk monument.

Uitgangspunt van de wandelroutes is om bij voorkeur rustige paden te kiezen en drukke wegen te vermijden. De gele route gaat daarom voorlangs het H. Hartbeeld linksaf en volgt het pad achter de pastorietain. Voor mensen die toch even een zijsprong willen maken naar de drukke rotonde, zijn daar nog

twee bezienswaardigheden, de pastorie op Dorpsstraat 1 en het bevrijdingsmonument naast Schoolstraat 1.

Volgens de info van Rijksmonumenten is de **R.K. Pastorie** gebouwd in 1818. Boven de voordeur prijkt echter een bordje met het jaartal 1764. Men vermoedt dat de pastorie in 1818 opgekapt is, nadat deze door de protestanten was terug gegeven aan de katholieken. Ook de kerk is in dat jaar terug gegeven. Van binnen is de pastorie nog bijna origineel: zelfs de keuken is nog in museumwaardige staat. Achter de pastorie staat een bakhuis. Dit is nog ouder dan de pastorie zelf. Men vermoedt dat dit een restant is van een nog eerdere pastorie.

Tegenover de pastorie staat het **bevrijdingsmonument**. Dit is gemaakt door de Gemertse kunstenaar Martien Hendriks en geplaatst in 1995. De hardstenen bol symboliseert de wereldbol. De drie RVS standers verzinnebeelden de drie-eenheid Vrijheid, Gelijkheid, Broederschap en de drie-eenheid Geloof, Hoop en Liefde.

Na deze zijsprong kunt u weer terug de gele route gaan volgen, dus terug richting Parochiehuis en langs het H.Hartbeeld achter de pastoorstuin langs. Helaas heeft de pastoor in de loop der jaren steeds meer tuin in moeten leveren. U passeert een prachtige **rode beuk**, die vroeger gesnoeid is in een soort nestvorm. Deze maakte vroeger deel uit van deze tuin. In de tuin stond

Heilig Hart Beeld

Bevrijdingsmonument

Pastorie

ook de oudste en dikste beuk van Bakel. Deze was opgenomen in het Landelijk Register van Monumentale Bomen. Helaas heeft men hem een jaar of 10 geleden omgezaagd omdat er een schimmel in zat. Verborgen onder klimop zit nog wel de voetstronk van ca.1 m hoog. In de pastoorstuin ook nog een levensgroot beeld van de H. Franciscus. Dit stond vroeger boven de ingang van het zusterklooster in Bakel.

Het pad gaat verder langs de aanleunwoningen van de Wilbertsdries en komt weer uit op het Sint Wilbertsplein. Op de hoek van de Rabobank / Fysiotherapie, voorheen het gemeentehuis van Bakel en Milheeze, staat "**Ons moeder met kind**" een brood aan te snijden. Het beeld is gemaakt in 1989 door Toon Grassens.

Nog iets over de **3 linden** die midden op het Sint Wilbertsplein staan. Deze hoorden bij een huis dat hier vroeger stond. Zie foto. Links op deze foto ziet u nog juist een hoekje van het oude gemeentehuis. Het nieuwe is op de achtergrond in aanbouw.

We zijn nu weer bij het aanvangspunt van de route. Naast café restaurant de Gouden Leeuw ziet u het kunstwerk met de **3 stoelen**, die ruggelings aan elkaar vast zitten. Hoewel het kunstwerk niet door alle dorpelingen gewaardeerd wordt, is het toch een mooie herinnering aan de tijd dat we nog gemeente Bakel en Milheeze waren. De drie stoelen stellen Bakel, Milheeze en de Rips voor. Thijs van Kimmenade heeft het gemaakt.

Paarse route (zuid-westen van Bakel) 3,7 km

Van de 4 wandelroutes worden de heen- en terugweg, de "spaken" van de cirkel dus, dubbel gebruikt. Dit betekent dat de heenweg van de paarse route voor een deel gelijk is aan de terugweg van de gele route. Vanaf het overzichtsbord bij de kerk t/m de weg Achter de Molen kunt u dus de beschrijving van de gele route hierboven gebruiken, maar dan in omgekeerde volgorde.

Toch hier nog even in het kort. Vanaf het overzichtsbord bij de telefooncel langs de kerk naar de Rabobank / Fysiotherapie lopen, langs het beeld van de broodsnijdende **moeke** en de aanleunwoningen van de Wilbertsdries. U komt dan op het pad achter de **pastorietuin**. Bij het bereiken van het **Parochiehuis** en de Gemertseweg rechtsaf. (Tussendoor tip: bij de rotonde zijn ook nog de **pastorie** en het **vrijheidmonument** te bewonderen, deze liggen echter iets van de route af.) 150 m na het Parochiehuis linksaf naar de **molen**. Bij de molen rechtsaf, de route gaat 300 m rechtdoor over deze zandweg tot de kruising met de weg Hoekendaal. Maar let op: 70 m na de molen kunt u even aan de linkerkant gaan kijken naar informatie over de **opgravingen** die hier hebben plaats gevonden.

Tot zover het stuk dat al in de gele route besproken is. Bij de

Franciscus die vroeger op 't klooster stond

De 3 linden op 't Wilbertsplein

Boerderij Dakworm 1

kruising met de weg **Hoekendaal** gaan we linksaf en bij de eerstvolgende kruising weer rechtsaf, de weg De Buytencamp in. Dit is een zijweg van de hoofdweg met dezelfde naam. Na 250 m komt u op de T-kruising met de hoofdweg **De Buytencamp**.

Tot 1945 heette deze weg "van Helmondsedijk naar de Neerstraat". De naam: een buitencamp was een akker met een houtwal er omheen om stuifzand tegen te houden. Het zuidelijke deel van De Buytencamp was onderdeel van de **prehistorische route Empel-Roermond**: zie omschrijving bij de gele route. Op de kruising gaat u links (eigenlijk rechtdoor) en na 160 m komt u bij de Aarle Rixtelseweg. Tot in de 50-er jaren liep de zandweg verder aan de overkant, doch nu moet u linksaf, richting rotonde Benthem.

Als u de rotonde recht oversteekt komt u weer op een zeer **oude zandweg**. Bedoeld is het weggetje tussen het paardenweitje en de wijk Hagelkruis. Waarschijnlijk ging hier de al eerder genoemde prehistorische weg verder richting Hilakker en Schouw.

Bij het bereiken van de verharde weg Dakworm linksaf. Waarom heeft deze weg die vreemde naam? Volgens het Straatnamenboekje van Heemkundekring Bakel en Milheeze stond hier vroeger lange tijd een boerderij, die half ingestort was vanwege aantasting door boktor en houtworm. Daarom werd de weg schertsend de Dakworm genoemd. Na 100 m aan de rechterkant van de weg **boerderij Dakworm 1**. Deze staat op de

gemeentelijke monumentenlijst en is gebouwd in 1915. Bij de boerderij maakt de weg een scherpe bocht naar links. Voordat de Rozenwijk gebouwd werd liep de Dakworm hier nog recht door, ongeveer in een rechte lijn naar de kerk.

Ongeveer 30 m na de bocht, direct na het bord 'bebouwde kom', gaat de route haaks rechtsaf tussen 2 schuurtjes door de woonwijk in. U kunt hier een indruk krijgen hoe prachtig het wonen is in Bakel. U komt uit op het pleintje van de Berggroosstraat. Dit recht oversteken. Aan de overkant tussen de huizen nr. 18 en 19 door het groen in. Via het voetpad komt u tussen de huizen nr. 22 en 23 uit op een pleintje van de Bottelroosstraat. Dit pleintje in lengterichting volgen en tussen de huizen nr. 30 en 31 gaat u rechtsaf het kleine groene speelveldje op. Achter dit veldje (rechts langs het doel lopen) is een smalle doorgang door de groenstrook. Voorheen kwam u dan op een zandweg die langs de groenstrook liep. Door de ontwikkeling van de nieuwe wijk Neerakker is deze echter buiten gebruik geraakt en vergrast, dus we steken nu het grasveld over naar de nieuwe weg Boothuizen.

Tijd om even stil te staan bij de **archeologische opgravingen** die hier in 2008 / 2009 hebben plaats gevonden. Er zijn twee nederzettingen gevonden, een uit de late IJzertijd (ca. 800 v. Chr.) en een uit de late middeleeuwen (12e à 13e eeuw). De belangrijkste vondst is een uniek **middeleeuws Hof** met een gracht er omheen. Dit was opvallend groot: 35 m x 14,5 m. Ter vergelijking:

Reconstructietekening van De Hof (Paul Becx)

Sporen archeologische opgravingen Neerakker

Houtwal op het industrieterrein

de binnenkant van de Bakelse kerk (de toren niet meegerekend, maar wel incl. de ruimte waar de 2 altaren staan) is 34 m x 14 m. Hier zou dit gebouw dus niet in gepast hebben! De archeologen vermoeden dat deze Hof bezit was van het klooster van Echternach. Uit oorkondes van 1148 en 1161 is bekend dat dit klooster bezittingen had in Bakel. Het gebouw fungeerde waarschijnlijk als een middeleeuws "belastingkantoor", waar belastingen in natura werden geïnd van de boeren en ambachtslieden uit de verre omgeving. Door tekenaar Paul Bex is een prachtige reconstructie gemaakt hoe de nederzetting er uit gezien moet hebben. Op de fotomontage van de sporenkaart kunt u zien waar het gebouw gestaan heeft. De pijl geeft de kijkrichting van de tekenaar aan. Het type huizen en schuren dat hier gevonden is was nog niet bekend, daarom worden deze inmiddels door archeologen type Bakel 1, 2, 3 en 4 genoemd. Bij de ingang van de wijk op de hoek Klimroosstraat - Marne staat een **informatiebord** over het onderzoek.

We waren gebleven bij de groenstrook aan de grens tussen de Rozenwijk en de wijk Neerakker. Alle wegen van de nieuwe wijk zijn nu (2014) nog niet aangelegd, dus we steken het grasland over naar de weg Boothuizen. Na 120 m vanaf de groenstrook linksaf op het kruispunt met de weg Steengoed, deze weg maakt na 150 m een scherpe knik naar rechts, 25 m verder gaat u linksaf de weg Marne op, weer 60 m verder ziet u aan de linkerkant het informatiebord over de archeologische opgravingen.

Nog 50 m over de Klimroosstraat en u bent op de Hilakker. U gaat hier linksaf.

De **Hilakker** is een eeuwenoude route, die al in 1300 genoemd wordt. Tot 1850 was deze weg, via de Molenhof, de hoofdroute naar Deurne. Het noordelijkste stukje van de Hilakker heeft de naam Bolle Akker gekregen. Zo wordt het industrieterrein genoemd dat hier ligt. Aan de rechterkant van de weg staan nog een paar prachtige eiken, die er al stonden toen het hier nog akkerland was. Tegenover deze eiken lag in de 50-er jaren de vuilnisbelt van Bakel.

De Hilakker komt uit op de **Auerschootseweg**. Deze oversteken, de route gaat linksaf richting centrum. Aan uw rechterkant ziet u industrieterrein Beekakker. Te zien is dat de grond daar wat hoger ligt dan de weg. Dit komt omdat het industrieterrein een bolle akker was, behorend bij het Overschot.

Op het eerstvolgende kruispunt gaat u rechtsaf de weg **Beekakker** op. Op deze hoek staat een mooie woning uit 1932 (gemeentelijk monument). Dit was de **ambtswoning van burgemeester Muysier**. Direct naast deze woning liep "De Beek", zoals het riviertje algemeen bekend was. Dit verklaart ook meteen de naam van de weg Beekakker. Tot 1954 heeft er een boterfabriek gedraaid op de hoek Auerschootseweg - Molenakkers. Het water, dat gebruikt was om de kruiken te spoelen werd naar deze beek geleid. Daardoor kreeg de Beek ook wel de prozaïsche

Deze eiken geven aan waar 't riviertje liep

Kerkepad bij Muziekhofke

Begrenziingsheg van 't dorp met 't akkerland tot 1980

naam "Fabrieksloop". Deze Fabrieksloop vond men bij de diverse uitbreidingsplannen van Bakel nogal in de weg liggen. Hij is dan ook diverse keren verplaatst naar verder buiten het dorp. Niettemin heeft men in die tijd toch nog enige clementie of historisch besef gehad, want ook nu nog is in dit gebiedje nog te volgen waar de Beek gelegen heeft. Vanaf de achterkant van Sporthal De Beek tot aan de Diepstratenlaan staan in een kronkelende lijn nog een aantal oude eiken, die vroeger op de oevers van deze beek stonden. Op enkele plaatsen is zelfs nog een verdiept stuk aanwezig, wat vroeger daadwerkelijk beek was.

Bij de eerste zijweg naar rechts van de weg Beekakker is iets heel bijzonder te zien, namelijk een **houtwal** die nog overgebleven is uit de tijd dat hier akkers waren. Men liet houtwallen groeien om stuifzand op te vangen, door het opgevangen stuifzand werd de grond hoger, wat hier nog te zien is.

We lopen verder naar **Sporthal De Beek**. Het linkergedeelte van de sporthal is sinds de bouw van een tweede sporthal op het Zand het **verenigingsgebouw van Muis Sacrum** geworden. Ter hoogte van de sporthal gaat de weg over in een voetpad.

Na 65 m kruist dit pad het historische **Kerkepad**, dat liep vanaf het Overschot naar de kerk. Helaas eindigt het Kerkepad nu op deze plek, omdat de fabriek van Gea Food er dwars overheen gebouwd is. We gaan linksaf richting kerk. Aan de noordkant van de sporthal zien we nog een fraai restant van het riviertje dat hier vroeger heeft gelopen. Zie uitleg enkele regels hier boven. Op deze plek was vroeger een klein bruggetje waar het Kerkepad de Beek overstak. We steken De Hilt over. Tot nu toe was er weinig te zien wat doet denken aan een eeuwenoud pad, doch zo'n 30 m na De Hilt wordt het spannender. We komen nu bij de zeer oude beukenhagen, die vanaf de 30-er tot begin 80-er jaren de begrenzing vormden van het dorp met het akkerland. Het Kerkepad ziet er hier nog precies uit als in de jaren 50 en waarschijnlijk nog veel eerder, zij het dan dat het nu verhard is. Bij het bereiken van de Molenakkers maakt het pad een sprong

van 25 m naar links en gaat daar weer verder tussen beukenhagen. Op sommige plekken is aan de dikke stammen van de hagen te zien hoe erg oud deze zijn. Halverwege dit pad hebben we aan de linkerkant een doorkijkje naar het huidige **Muziekhofke**. Vroeger was dit een prachtig parkje met een vijver en een muziekkiosk in het midden, waar de dorpsse festiviteiten plaats vonden. Nog 100 m verder arriveren we bij de Dorpsstraat en zijn we terug bij het beginpunt van de route.

Rode route (zuid-oosten van Bakel) 5,4 km

Het eerste stuk van de rode route is hetzelfde als het laatste stuk van de paarse route. Start bij het overzichtsbord bij de telefooncel in oostelijke richting, na 20 m rechtsaf tussen Dorpsstraat 16 en 18 het **Kerkepad** in gaan. Na 100m ziet u aan de rechterkant het wijkje **Muziekhofke**, na nog een 100m komt u bij de weg **Molenakkers**, ga hier even links, na 25 m gaat het kerkepad rechts weer verder, ook weer tussen 2 beukenhagen door. Na ca. 40m is het einde van het beukenhagen-paadje. Totdat de wijk De Hilt gebouwd werd (begin 80-er jaren) vormden deze beukenhagen de afscheiding tussen het dorp en het akkerland. Van hier af kon je de huizen van het Overschot zien. Het Kerkepad steekt de Hilt over en gaat achter de Sporthal De Beek langs. Aan de noordkant van de sporthal staan nog een aantal eiken, die het verloop van het **riviertje De Beek** (Fabrieksloop) aangeven. Het riviertje is nog een beetje zichtbaar, omdat het op enkele plaatsen niet helemaal gedempt is. Het Kerkepad liep vroeger van de kerk naar het Overschot. Nu eindigt het echter tegen het industrieterrein van GEA-foods, dat er over heen gebouwd is. We gaan hier naar rechts. We passeren de Sporthal en de hal van Muis Sacrum. 80 m voorbij de sporthal aan de linkerkant iets bijzonders: een verhoogd stuk grond met eiken. Deze **houtwal** ligt hier al van heel vroeger, toen dit nog een bolle akker complex was. In die tijd waren de eiken nog hakhout struiken, die als functie hadden stuifzand op te vangen, later zijn deze uitgegroeid tot bomen. De grond er onder is hoger door het

opgevangen stuifzand. Bij het bereiken van de **Auerschootse-weg** linksaf. De grote **woning (nr. 15)** op deze hoek staat op de gemeentelijke monumentenlijst. Na 300 m rechtsaf de **Hilakker** in (het eerste stukje heet Bolle Akker). Na 110 m begint de nieuwbouwwijk **Neerakker**. Hier zijn belangrijke archeologische opgravingen gedaan, hierover staat een informatiebord bij de 1e straat rechts na 50 m.

Tot hier de dubbeling met de parse route. Aan de linkerkant ziet u nog steeds **industrieterrein Bolle Akker**. Dit is onlangs uitgebreid richting Hollevoort en naar het zuiden. Juist achter het oude gedeelte ligt de nieuwe weg **Hooieeuwsels**. Hier heeft men in maart 2011 de laatste 2 bommen gevonden die in 1944 door een Lancaster in nood gedropt waren. De andere 12 had men het jaar daarvoor al gevonden aan de Neerakker-zijde van de weg.

400 m na de weg Hooieeuwsels staat aan de rechterkant op Hilakker 2 een mooie **oude boerderij** (gemeentelijk monument). Deze is gerestaureerd, waarbij echter het oude steens metselverband van de voorgevel is vervangen door halfsteens verband, maar niettemin ademt het huis helemaal de sfeer van vroeger tijden. Leuk is te vermelden, dat het heuske (het hok met toilet) vroeger aan de andere kant van de weg stond.

Ga tegenover deze boerderij linksaf de weg **Kuundert** en na 200 m linksaf de weg **Kuundertseheide** in. Na 300 m linksaf de

zandweg in. Dit is een mooi weggetje, omzoomd met bomen en struiken, dat er nog ongeveer zo uitziet als 50 jaar geleden. Met de ruilverkaveling zijn veel van dit soort weggetjes verdwenen, gelukkig is deze gespaard gebleven.

Na 400 m komt u op de weg **Hollevoort**. Een voort is een doorwaadbare plaats in een beek, waarschijnlijk komt daar de naam vandaan. Hollevoort wordt al vanaf 1400 bewoond. Maar er zijn daar ook vondsten gedaan uit de prehistorie, zoals een stenen vuistbijl en een vijzel. Er wordt nu nieuwbouw gepleegd in het kader van de BIO-regeling. Dat is een regeling voor financiële compensatie voor agrariërs die willen stoppen. Voorschrift is dat deze woningen moeten passen in het buitengebied. We laten het aan u over om te beoordelen of dat hier gelukt is. De weg Hollevoort liep vroeger door naar de Leemskuilendijk, dit is nog te zien aan de ligging van de boerderij aan de rechterkant.

We komen op het kruispunt met de weg **Oldert**. Vroeger was Den Oldert een voetpad naar Deurne. De hoofdweg naar Deurne ging toen via de Hilakker en Molenhof. Pas na 1845 werd Den Oldert voor karrenverkeer geschikt gemaakt en in 1880 werd de weg verhard. In 1953 werd de weg, die in de oorlog kapot gereden was door tanks, helemaal vervangen door een voor die tijd erg brede betonweg. Deze ligt nog steeds onder de huidige asfalt deklaag.

Boerderij Hilakker 2

Zandweg Kuundertseheide

Poel bij het Wim Vloetpad

Buitengebied bij wijk Soersel (Wim Vloetpad)

Rieten dak Laurentia, sinds 1965

Kadaverhuisje Roessel

Clubhuis van Golfbaan Stippelberg

Vanaf het kruispunt Hollevoort - Oldert ziet u zo'n 80 m naar links op nr. 4 een **langgevelboerderij**, gebouwd 1934 (gemeentelijk monument). Deze is nog vrijwel in oorspronkelijke staat, hoewel er vroeger op het bedrijfsgedeelte een dak van stro lag. De voordeur is een exacte kopie van de oorspronkelijke deur. De wandelroute gaat echter naar rechts, richting Deurne.

Oldert 5 was oorspronkelijk een boerderijtje. Door veelvuldige verbouwingen is dat karakter niet meer te herkennen. Op de kopgevel staat "**De Reizende Man**", dat is een herinnering aan de tijd dat dit nog een café was. Na dit huis linksaf naar de Leemskuilendijk.

De naam **Leemskuilendijk** is duidelijk: hier werd vroeger leem uit de grond gehaald. Aan de rechterkant van de weg was tot 1845 een ven, dat ontstaan was door turfwinning in de middeleeuwen. Om de weg Bakel - Deurne aan te kunnen leggen moest dit gebied droger worden, dit gebeurde door het uitdiepen van sloten. Het water werd afgevoerd naar de beek Fabrieksloop. Toch kon men tot laat in de 50-er jaren nog heerlijk schaatsen in het natte gebied achter Leemskuilen 4. De afvoersloten zijn echter steeds dieper geworden.....

Ruim 200 m na de Oldert is het kruispunt met de zandweg Overschot. Hier, bij de poel aan de linkerkant, begint het **Wim Vloetpad**. Wim Vloet was mede-oprichter en voorzitter van het IVN Bakel, Milheeze en De Rips. Hij heeft samen met Harrie van Hoof uit Handel het initiatief genomen voor dit natuurpad. Helaas is hij te vroeg gestorven, als eer aan hem is toen het pad naar hem genoemd. Het pad loopt 300 m langs de Leemskuilendijk en gaat dan linksaf richting de wijk Soersel en eindigt bij Groenveld. Ook in dit stuk weer enkele poelen en zelfs een hoogstam boomgaardje. Dit prachtige stukje natuur is inmiddels uitgegroeid tot een van de meest vlinderrijke gebieden van Nederland. Let op: volg hier niet het werkp pad langs de lijnrechte sloot van het Waterschap, maar de wandelroutebordjes die noordelijk langs het graslandje verwijzen. Langs deze noordrand loopt ook

de originele beek die vroeger het water van de andere kant van de Leemskuilendijk afvoerde. Door de diepe sloot van het Waterschap heeft het beekje deze functie inmiddels verloren.

Vanaf de Leemskuilendijk is het precies 1 km tot aan **Groenveld**. U steekt daar de waterloop over, na 100 m bereikt u de **Hoge Braak**. Hier linksaf, 80 m verder weer linksaf de weg **Koolkamp** in. Na 120 m komt u weer op het waar u al was op de heenroute. Via dit pad gaat de route weer terug naar het aanvangspunt bij de kerk.

Blauwe route (noord-oosten van Bakel) 6,2 km

Ook deze route gaat via het Kerkepad en daarna via het Wim Vloetpad naar het buitengebied. Tot aan de Leemskuilendijk is de route dus hetzelfde als de rode route, maar dan in omgekeerde richting. Voor het eerste stuk, het **Kerkepad** tot de sporthal kunt u de heenweg beschrijving van de rode route gebruiken. Bij de sporthal eindigt het Kerkepad en gaat u linksaf naar de weg **Koolkamp**. U gaat daarna rechtsaf de weg **Hoge Braak** op en bij de eerstvolgende T-kruising weer linksaf. U bent nu op de weg **Groenveld**. U volgt deze niet, maar loopt rechtdoor het bruggetje over naar het weiland. Hier begint het **Wim Vloetpad**. Ga hier linksaf en volg de blauwe bordjes. Er zijn ook geel-groene stickers die naar rechts wijzen, doch dat is van een andere route. Voor de beschrijving van het **Wim Vloetpad** en de **Leemskuilendijk** verwijs ik naar de beschrijving van het laatste gedeelte van de rode route.

Als u de Leemskuilendijk bereikt heeft, dat is 1,8 km vanaf de kerk, gaat u linksaf. Helaas is het op sommige tijden hier druk met autoverkeer, maar na 250 m kunt u rechtsaf de weg Schutsboom in. Dan na 150 m, voor de haag van het woonperceel, linksaf het grasveld over. De bomen en struiken op dit veld, maar ook aan de overzijde van de straat, zijn een aantal jaren geleden flink gekortwiek om de molenbiotoop van de **Laurentia** te

verbeteren. De Laurentia is een beltmolen, d.w.z. dat hij op een bergje staat. Het bouwjaar is 1893. Zoals vele molens in Brabant, heeft ook deze vroeger als poldermolen gediend. Deze zou in Bleskensgraaf gestaan hebben. Tot de restauratie in 1965 heette de molen Ludolizawi, een samenstelling van de namen van de ouders Ludowie en Liza van de toenmalige molenaar Fons Verheijen. De molen is te bezichtigen op dinsdagen van 10 tot 16 uur.

Recht tegenover de molen staat een bord met uitleg over de **Peelrandbreuk**. Deze is hier in het landschap waarneembaar. De molen staat nog juist op het hoge gedeelte, richting Bakel en Leemskuilendijk gaat het naar beneden. Dit proces gaat nog steeds door, al is het maar zo'n 4 cm per eeuw. De invloed van de Peelrandbreuk is bepalend geweest voor het landschap, de ligging van de riviertjes, de situering van dorpen en oude wegen in dit gebied.

We steken de weg **Hoberg** over en gaan dan linksaf richting Bakel, 230 m na de molen rechtsaf de zijweg Hoberg in. Links ligt, prachtig ingepast in bestaande bossen, het mooiste kerkhof van Brabant, **begraafplaats De Hoberg**. Alleen daarom al een wandelingetje waard.

In de hoek tussen Roessel en de toegangsweg naar het kerkhof ligt in het bos een **kadaverhuisje** (huisnr. 19, gemeentelijk

monument). Dit is in 1936 gebouwd uit het oogpunt van volksgezondheid. Hierin werden dode dieren verzameld om daarna opgehaald te worden door het destructiebedrijf te Son. Het gebouw is van binnen en van buiten nog in originele staat. Het is het enige kadaverhuisje in de verre omtrek dat nog bestaat.

Als u in het juiste jaargetijde komt, ziet u tussen de weg Hoberg en het kerkhof een prachtig **veld met veldbloemen en graan**. Dit is een initiatief van Stichting de Groene Heerlijkheid, die in onze gemeente tussen de 14 en 20 ha natuurakkers verzorgt, met als doel de bijen- en vogelstand te verbeteren.

Na eventueel wat afgedwaald te zijn van de route, gaan we toch weer verder de zijweg Hoberg in. Na 50 m vanaf de hoofdweg gaan we linksaf de zandweg tussen de bossen in. Dit is de **Wijbosch**. De Wijbosch vormt de grens tussen Bakel en Milheeze. Na 400 m bos en vervolgens een mooi landweggetje komt u uit op de kruising met de **Valkert**. De route gaat hier linksaf.

Op de T-kruising met de **Vlinkert** gaat de route rechtsaf. Zo'n 120 m van de weg af aan de linkerkant ligt, mooi gelegen in een weiland en omzoomd door bossen, het **boerderijtje Vlinkert 1**. Volgens de ankers in de muur zou dit gebouwd zijn in 1892.

Iets verderop ligt de toegangsweg naar de **Jan de Witkliniek**. Dit is een verpleeghuis voor mensen met een lichamelijke

Uitgegroeide beukenheg op het Zand

Boerderijtje Zand 4

Julianastraat, toen nog Kerkschesteeeg

bepanking en voor dementerende cliënten. Deze kliniek ligt, samen met Sint Jozefsheil, in een bos van 35 ha groot. Dit bos is omstreeks 1950 door de gemeente voor 1 gulden 'verkoch't' aan de stichting, die hier een sanatorium voor TBC- patiënten wilde oprichten. In 1951 is Sint Jozefsheil geopend door koningin Juliana. Gezien de veranderde inzichten over zorgverlening, is de huidige eigenaar De Zorgboog voornemens dit terrein een andere bestemming te geven. Er wordt nog over gedacht welke.

Aan de rechterkant van de Vlinkert begint **Golfbaan Stip-pelberg**. Dit is het grootste project ooit uitgevoerd in Bakel - Milheeze. Hier is 400 ha akkerland omgevormd tot een waterrijk natuur- en recreatiegebied. De golfbaan beslaat met zijn 27 holes plus oefenbanen 90 ha van dit gebied. Op het terrein is begroeiing terug gebracht uit de tijd toen dit gebied nog heide was: heide, brem, berken, eiken, jeneverbes. Helaas mogen alleen leden van de golfclub hier van genieten, wandelaars zijn niet toegestaan.

Meteen na het sanatoriumbos linksaf de zandweg in. Na 380 m komt u weer op een asfaltweg: het **Zand**. U gaat hier rechtdoor. Na ca. 250 m, na een knikje in de weg, ligt aan de rechterkant op nr. 7 een huis uit 1925, dat op de gemeentelijke monumentenlijst staat vermeld als '**keuterboerderij**'.

Nog iets verder komt u bij de driesprong, waar de oorsprong ligt van het gehucht het Zand. De oude weg gaat hier als zandweg nog even rechtdoor, echter dit is nu particulier terrein. U wordt dus verzocht de asfaltweg naar rechts te nemen en meteen daarna de weg links, die inmiddels Hendrikstraat heet.

Zo'n 30 m na de kruising ziet u een eigenaardige **rij oude beuken** aan de linkerkant. De stammen staan tegen elkaar gedrongen en een aantal zijn in elkaar gegroeid. Dit is een restant van een beukenhaag die behoorde bij twee huizen die hier stonden en in 1932 afgebrand zijn. De rij beuken maakt een flauwe hoek en geeft zo aan hoe de zandweg hier vroeger liep. Een paar

meter verderop heeft u een prachtig doorkijkje naar een **oud boerderijtje** (Zand 4), dat dit ongetwijfeld nog meegemaakt heeft. Helaas verkeert het in slechte staat, maar het geeft een prachtige indruk hoe het er hier vroeger uit gezien moet hebben.

Nog 30 m verder staat u bij de **Zandse Berg**. Tot 1953 lag er 150 m naar het westen een nog veel grotere Zandse Berg, deze stak met zijn 14 m hoogte boven de bomen uit. Deze is helaas afgegraven, het zand is gebruikt voor de aanleg van de weg Bakel - Deurne. Ook van de heuvel, waar u nu voor staat is zand afgegraven. Deze heuvels maken deel uit van de barchaan (sikkelduin) die aan de noordkant om Bakel ligt. Deze is ontstaan tijdens het ijstijdvak dat ongeveer 12000 jaar geleden eindigde. Er was hier een droge poolwoestijn, waar de wind vrij spel had en zo zandduinen vormde.

Waar het bos van de Zandse Berg eindigt rechtsaf het grasveld op gaan, wandel langs de bosrand tot u na 250 m het pad dat in het verlengde van de Julianastraat ligt bereikt. Deze zandweg naar het centrum heette vroeger de **Kerkschesteeg**. We gaan naar links, de Julianastraat in. De meeste huizen aan de Julianastraat zijn in de 60-er jaren gebouwd. De huizen tussen de Wilhelminastraat en het Gildepad zijn echter pas na 2001 gebouwd, nadat deze locatie vrij kwam door sloop van een basisschool. Het oudste huisje is het **wevershuisje** op nr. 9 (gemeentelijk monument), dat dateert van voor 1832. Meteen na dit huisje gaat de route rechtsaf het **Gildepad** in. Dit gaat langs de oude **Mariagrot** van het zusterklooster, de **kerkhofmuur** en het oude **schooltje**, beter bekend als de kosterwoning. Langs de kerktoeren komt u weer terug op het aanvangspunt van de route. Voor details van het laatste stuk: zie de beschrijving van het begin van de gele route, die hetzelfde is, maar in omgekeerde richting.

GEMERT-BAKEL

heerlijkhistorisch

Check voor meer info de website

www.vvvgemert-bakel.nl

en klik op Heerlijck Historisch

U kunt ook terecht in de VVV Winkel te Gemert

VVV Heerlijck Vrij Gemert-Bakel

Ridderplein 49

5421 CX Gemert

T (0492) 366606

E info@vvvgemert-bakel.nl

www.facebook.com/vvvidepeel

[@VVVGemertBakel](https://twitter.com/VVVGemertBakel)

www.youtube.com/user/vvvgemertbakel

Ga je mee iets leuks doen? Download de VVV NL app en bekijk alle mogelijkheden

VVV NL

Deze wandelfolder is mede mogelijk gemaakt door Stichting Gemert-Bakel Toerisme en Recreatie welke in samenwerking met SRE, Provincie Noord Brabant en Bakel 1300.

Teksten en foto's: Harrie Jonkers.

Met dank aan Jan Timmers, Lambert van de Kerkhof, Theo van Berlo, Paul Becx, Frans van Bruaene (foto), Adrie Ufkes (ARC), De Tolbrug, diverse heemkundeverenigingen, Archol, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Provincie Noord-Brabant

